

УДК 330.364:330.131.7

JEL classification M21

Алла ТКАЧЕНКО

д.е.н, професор, зав кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1843-2579>

Данило МЕЖЕРИЦЬКИЙ

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2974-6780>

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

***Анотація:** Економічна захищеність суб'єкта господарювання — це такий стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, технології та інформації, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам). Потреба постійного дотримання економічної захищеності зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної захищеності суб'єкта господарювання залежить від того, наскільки продуктивно його керівництво та фахівці будуть здатні ухилитися від потенціальних загроз. Економічна захищеність суб'єкта господарювання характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких вважається її рівень, який визначається станом використання корпоративних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства. Цей показник залежить від спроможності керівництва суб'єкта господарювання та фахівців ефективно уникнути можливих небезпек і ліквідувати шкідливі наслідки окремих від'ємних складових внутрішнього та зовнішнього середовища. Система економічної захищеності суб'єкта господарювання не може бути шаблонною. Вона має бути унікальною для кожного суб'єкта господарювання, оскільки*

залежить від особливостей кожної організації (рівня розвитку, структури, величини, виробничого потенціалу та ефективності його використання, пряму діяльності, кваліфікації кадрів, виробничої дисципліни, конкурентного середовища, місця розташування, ризикованості виробництва, наявності секретних матеріалів та ступеня їх секретності тощо). Багато завдань, які постають перед системою безпеки суб'єкта господарювання, не можуть бути виконані самотійно, без необхідних рішень, що приймаються на більш високому рівні, передусім на державному. Система безпеки суб'єкта господарювання повинна бути комплексною. Вона покликана забезпечити безпеку економічну, науково-технічну, кадрову, інтелектуальну екологічну, інформаційну, фізичну, техногенну, пожежну, зв'язку тощо.

Ключові слова Економічна захищеність, загроза, кризовий стан, безпека, рівень економічної безпеки, економічна безпека, ефективність

Alla TKACHENKO

Doctor of Science (Economics), prof.,

Head of the Department of “Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity”

National University “Zaporizhzhia Polytechnic”

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1843-2579>

Danylo MEZHERYTSKYI

PhD student of the the Department of “Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity”

National University “Zaporizhzhia Polytechnic”

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2974-6780>

THE ROLE OF ECONOMIC SECURITY AS A TOOL FOR ENSURING BUSINESS STABILITY

Abstract *The economic security of a business entity is a state of corporate resources (capital, personnel, technology, information, machinery and equipment, rights) and entrepreneurial opportunities which guarantees the most efficient use thereof for stable functioning and dynamic scientific, technical and social development, and also for prevention of internal and external negative influences (threats). The need for constant observance of economic security is determined by the objective task of ensuring stable functioning and achievement of the main goals of its activities for each business entity. The level of economic security of a business entity depends*

on how efficiently its management and specialists are able to evade potential threats. Economic security of a business entity is characterized by a set of qualitative and quantitative indicators, the most important of which is its level. This level is determined by the state of use of corporate resources according to the criteria of the level of economic security of the enterprise. This indicator depends on the ability of the entity's management and specialists to effectively avoid possible dangers and eliminate the harmful effects of certain negative components of the internal and external environment. The economic security system of a business entity cannot be a template. It must be unique for each business entity. It depends on the specifics of each organization (level of development, structure, size, production potential and efficiency of its use, line of business, personnel qualifications, production discipline, competitive environment, location, riskiness of production, availability of classified materials and the degree of their secrecy, etc.). Many tasks facing the security system of a business entity cannot be performed independently, without the necessary decisions made at a higher level, primarily at the state level. The security system of a business entity should be comprehensive. It should ensure economic, scientific and technical, personnel, intellectual, environmental, informational, physical, man-made, fire, communication, etc. security.

Keywords *Economic security, threat, crisis, security, level of economic security, economic safety, efficiency*

Вступ та постановка проблеми. Потреба постійного дотримання економічної захищеності зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування.

Постійною загрозою для будь-якого бізнесу, яку складно спрогнозувати та абсолютно викоринити є поява криз. . За аналітичними даними «великої четвірки» аудиторів (KPMG, EY, Deloitte, PwC) у рейтингу найсерйозніших загроз для бізнесу займають економічні кризи. Їх поширення є наслідком ілюзій власників бізнесу, які переконані, що, здійснюючи тотальний контроль за співробітниками, змінюючи тактики й стратегії управління бізнесом, підприємству вдасться уникнути економічних негараздів. Але, на жаль, це лише ілюзії, які не мають нічого спільного з практикою. Тож, стає очевидним, що вжиття заходів запобігання кризових явищ у суб'єкта господарювання є одним із ключових завдань бізнесу, що в цілому сприяє зростанню економічної захищеності організації.

Мета статті – обґрунтування ролі економічної захищеності як інструменту забезпечення стабільності бізнесу.

Аналіз літературних джерел. Над питаннями економічної захищеності суб'єкта господарювання працює численна когорта науковців та практиків, оскільки в українських компаніях це продовжує залишатися однією з найбільш актуальних проблематик. Серед численних напрацювань на особливу увагу заслуговують праці Васильціва Т., Заїчковського А., Іванюти Т., Петровича Й., Пожуєвої Т. А., Шваба Л., Шульги І., Штамбурга Н. та ін. Проте, незважаючи на безліч наукових досліджень з питань формування економічної захищеності, до тепер залишаються не в повній мірі вивченими питання щодо запровадження в корпоративному секторі економіки забезпечення економічної безпеки бізнесу. Варто мати на увазі, що першочергова роль у площині економічного убезпечення бізнесу мають первинні економічні, організаційні та правові заходи, котрі формують підґрунтя економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Формування сприятливого, прозорого та передбачуваного правового і економічного поля для реалізації громадянами права на підприємницьку діяльність є невід'ємною компонентою належного соціально-економічного розвитку держави, пріоритетною функцією органів державного управління в умовах ринкової економіки, реалізація якої необхідна для демократизації суспільства, забезпечення добробуту громадян, формування цивілізованого конкурентного середовища. Відповідно доцільно говорити про наявність взаємозв'язку між забезпеченням вільного підприємництва, сприятливого економіко-правового середовища бізнесу та соціально-економічним зростанням держави і як наслідок формування визначальних складників системи безпеки національної економіки [1, с. 9].

Розвиток наукових знань в царині економічної безпеки дозволяє зробити висновок про виокремлення в системі економічних наук цих знань та формування окремого вектора, присвяченого проблематиці економічної безпеки. Попри це, не зайвим буде згадати, що до сьогодні зміст економічної безпеки як економічної категорії залишається предметом численних дискусій. Тому стає необхідним злиття та єднання існуючих підходів до тлумачення теорії економічної безпеки. Узагальнення цих підходів дозволяє зробити висновок про розгляд економічної безпеки з огляду на її процесні, ситуаційні й системні аспекти, в межах яких економічна безпека поділяється за тими чи іншими критеріями. Дослідження наукової літератури, присвяченої економічній безпеці суб'єктів господарювання, дозволяє узагальнити існуючі на сьогодні її визначення, виокремивши дві парадигми щодо тлумачення її змісту.

Першою з них є парадигма захищеності, яка ґрунтується на розумінні економічної безпеки як способі заперечення небезпеки.

Другою парадигмою є парадигма ствердження, яка ґрунтується на розумінні економічної безпеки як способі затвердження суб'єкта господарювання в формі його функціонування й розвитку через реалізацію й відтворення наявного в нього потенціалу як сукупності можливостей, якими користується або може скористатися суб'єкт господарювання з метою здійснення задекларованої ним місії, досягнення встановлених ним цілей, вирішення поставлених ним задач й реалізації заявлених ним інтересів. Наразі дуже важливого (якщо не вирішального) значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької.

Економічна безпека суб'єкта господарювання — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, технології та інформації, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

Потреба постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності [3, с. 466].

Таке визначення економічної безпеки підприємства дозволяє показати, що підприємство, яке знаходиться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, зміни як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних, макроекономічних, екологічних, правових — в умовах жорсткої конкуренції приймає ризикові рішення, досягає запобігання, послаблення або захищеності від наявних або вірогідних загроз та небезпек ; що в даних умовах воно забезпечує досягнення цілей бізнесу. В такій ситуації ресурси суб'єкта господарювання (земля, капітал, праця, підприємницькі здібності, інтелектуальна власність, інформація, технології тощо) використовуються не тільки для запобігання ризикам та небезпекам, але й передусім для досягнення цілей бізнесу. Виявлення, своєчасне попередження ризиків та небезпек, використання ресурсів для запобігання нанесенню шкоди, прийняття ризикових рішень, боротьба з конкурентами тощо — це шлях для досягнення стратегічних цілей бізнесу [4, с. 18].

В умовах циркулярної економіки суб'єкти господарювання функціонують у динамічному, проблематичному, нестабільному та майже не передбачуваному зовнішньому середовищі. Це обумовлює актуальність забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання, що є однією з провідних питань, котрі фігурують перед українськими підприємствами.

Рівень економічної безпеки суб'єкта господарювання залежить від того, наскільки продуктивно його керівництво та фахівці будуть здатні ухилитися від потенціальних загроз, а також наскільки вони здатні усунути шкідливі наслідки поодиноких від'ємних складових внутрішнього та зовнішнього середовища.

Джерелами негативного впливу на економічну безпеку підприємства можуть бути:

- свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання;
- збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття й технологічні розробки, форсмажорні обставини тощо) [5, с. 510].

Фактори негативного впливу на економічну безпеку можуть бути об'єктивними та суб'єктивними. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають без участі та мимоволі конкретного підприємства чи його окремих робітників, а суб'єктивні є наслідком неефективної роботи підприємства в цілому чи його робітників (перш за все керівників та функціональних менеджерів) [6, с. 278].

Провідна мета економічної безпеки суб'єкта господарювання полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне й максимально продуктивне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому. До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості й незалежності суб'єкта господарювання;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної і ефективної організаційної структури управління суб'єкта господарювання;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності суб'єкта господарювання;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів суб'єкта господарювання;
- ефективна організація безпеки персоналу суб'єкта господарювання, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [7, с. 105].

Економічна безпека суб'єкта господарювання характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких вважається рівень економічної безпеки,

який визначається станом використання корпоративних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства. Цей показник залежить від спроможності керівництва суб'єкта господарювання та фахівців ефективно уникнути можливих небезпек і ліквідувати шкідливі наслідки окремих від'ємних складових внутрішнього та зовнішнього середовища.

З метою досягнення найбільш високого рівня економічної безпеки суб'єкт господарювання має проводити роботу із забезпечення максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи.

Функціональні складові економічної безпеки суб'єкта господарювання – це сукупність основних векторів його економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом [8, с. 490].

Серед функціональних складових належного рівня економічної безпеки фінансова складова вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

Фінансова безпека суб'єкта господарювання це такий фінансовий стан, який характеризується:

- збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються суб'єктом господарювання;
- стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- здатністю фінансової системи суб'єкта господарювання забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів;
- забезпечувати розвиток цієї фінансової системи.

Слід відзначити, що цей вид економічної безпеки характеризує фінансову забезпеченість суб'єкта господарювання. Про ослаблення фінансової безпеки свідчать показники, серед яких основними є такі: зниження ліквідності; підвищення дебіторської та кредиторської заборгованості; зниження фінансової стійкості тощо. За дану складову економічної безпеки відповідають фінансові й економічні служби суб'єкта господарювання.

На фінансову складову економічної безпеки суб'єкта господарювання впливають такі чинники:

- внутрішні негативні дії (неефективне фінансове планування та управління активами; малоефективна ринкова стратегія; помилкова цінова й кадрова політика);
- зовнішні негативні дії (спекулятивні операції на ринку цінних паперів; цінова та інші форми конкуренції; лобювання конкурентами недостатньо продуманих рішень органів влади);

- форс-мажорні обставини (стихийне лихо, страйки, військові конфлікти) та обставини, наближені до форс-мажорних (несприятливі законодавчі акти, ембарго, блокада, зміна курсу валют тощо) [9, с.495].

Технологічна складова. До основних негативних впливів відносять:

- дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу суб'єкта господарювання;
- порушення технологічної дисципліни;
- моральне старіння технологій, що використовуються. Протидією повинна займатися технологічна служба (контроль за дотриманням технологічної дисципліни, вдосконалення існуючих та розробка нових ефективних технологій і т.п.).

Правова складова. Основними загрозами безпеці є:

- недостатня правова захищеність інтересів підприємства в договірній та іншій діловій документації;
- порушення юридичних прав підприємства та його працівників;
- навмисне чи ненавмисне розголошення комерційно важливої інформації;
- порушення норм патентного права.

Протидією повинна займатися юридична і патентно-ліцензійна служба [10, с. 569].

Кадрова складова дає уяву про забезпечення підприємства необхідними кадрами. До основних негативних впливів на цю складову економічної безпеки підприємства належать: плінність кадрів; фізичне старіння кадрів, старіння їхніх знань і кваліфікації; низька кваліфікацію кадрів; поєднання основної діяльності з роботою в інших організаціях, що супроводжується як низькою віддачею працівника, так і з можливим виходом конфіденційної інформації за межі підприємства. За дану складову безпеки повинна відповідати кадрова служба (відділ кадрів) [9, с. 496].

Інформаційна складова. Рівень даної складової економічної безпеки визначається часткою неповної, неточної та суперечливої інформації, використовуваної в процесі прийняття управлінських рішень.

Протидією повинна займатися інформаційно-аналітична служба спільно зі службою охорони (аналіз достовірності інформації, що надходить, збір, накопичення, систематизація та зберігання інформації, захист інформації від несанкціонованого доступу, підтримка зв'язків з діловими партнерами і широкими верствами громадськості).

Екологічна складова. Негативні впливи на економічну безпеку підприємства, що відносяться до даної складової проявляються в такому: загроза здоров'ю працівників підприємства: втрата прибутку внаслідок високого рівня екологічних штрафів та платежів;

зниження конкурентоздатності підприємства й виробленої продукції; підрив іміджу підприємства.

Протидією таким впливам повинна займатися служба екологічної безпеки підприємства, через здійснення постійного контролю та моніторингу екологічності всіх сторін діяльності підприємства.

Питання щодо охорони екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність, можна вирішити тільки через розробку і ретельне дотримання національних (міжнародних) норм мінімально припустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотримання екологічних параметрів продукції, що виготовляється. Підприємства-продуценти добровільно не будуть цього робити, бо такі заходи потребують додаткових витрат на очисні споруди та на відповідні ефективні екологічно чисті технології. Єдиним чинником, що спонукає суб'єкт господарювання, до належної екологізації виробництва, є застосування відчутних штрафів за порушення національного екологічного законодавства [9, с. 499].

Силова складова. До основних негативних впливів, що характеризує цю складову, відносять:

- фізичні та моральні впливи, спрямовані на конкретних менеджерів, та передусім керівництва і провідних фахівців суб'єкта господарювання з метою завдати шкоди їх здоров'ю (фізичному та психологічному), а також репутації та матеріальному достатку, що становить загрозу нормальній діяльності підприємства;

- негативні впливи, які заподіюють шкоду майну суб'єкта господарювання, несуть загрозу зниження вартості його активів і втрати економічної незалежності (у тому числі, доступ до конфіденційної інформації підприємства, включаючи промислове шпигунство; дезінформація; знищення інформації тощо).

За межами загальноприйнятих функціональних складових економічної безпеки суб'єкта господарювання, можна також виділити інвестиційну складову. Адже інвестиційна діяльність суб'єкта господарювання у вигляді вкладання грошових коштів у виробничі проекти, цінні папери, нерухомість, статутні фонди інших підприємств, дорогоцінні метали, ринкова вартість яких постійно зростає і приносить дохід у вигляді відсотків, дивідендів, прибутку від перепродажу - сприяє зміцненню фінансового стану організації.

Серед негативних явищ впливу на інвестиційну складову економічної безпеки суб'єкта господарювання можна виділити наступні:

- некваліфікований менеджмент проекту і як наслідок - інвестування коштів у неприбутковий або навіть збитковий проект.

- невірне установлення співвідношення між інвестиційною безпекою підприємства та інвестиційною безпекою проекту.

- помилки в обґрунтування загально-корпоративної та конкурентної стратегії суб'єкта господарювання. Підвищення рівня інвестиційної безпеки технічного розвитку забезпечує зростання конкурентоспроможності продукції та суб'єкта господарювання в цілому в довгостроковому періоді.

Забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання вимагає створення суб'єктом господарювання власної системи безпеки. Даючи характеристику системи економічної безпеки суб'єкта господарювання, слід спочатку визначити деякі методологічні положення:

1. Система економічної безпеки суб'єкта господарювання не може бути шаблонною. Вона має бути унікальною для кожного суб'єкта господарювання, оскільки залежить від особливостей кожної організації (рівня розвитку, структури, величини, виробничого потенціалу та ефективності його використання, напряму діяльності, кваліфікації кадрів, виробничої дисципліни, конкурентного середовища, місця розташування, ризикованості виробництва, наявності секретних матеріалів та ступеня їх секретності тощо).

2. Система безпеки суб'єкта господарювання повинна бути самостійною відокремленою від аналогічних систем інших виробничих одиниць. Але її відокремленість відносна. Багато завдань, які постають перед системою безпеки суб'єкта господарювання, не можуть бути виконані самостійно, без необхідних рішень, що приймаються на більш високому рівні, передусім на державному. Служба безпеки конкретного суб'єкта господарювання залежить також від активності протидії служб безпеки конкурентів та, в першу чергу, від їх розвідувальних підрозділів. Вона створюється та функціонує на основі прийнятих законодавчих в державі актів, наявності та можливості придбати засоби захисту, рівня підготовки та кваліфікації кадрів тощо.

3. Система безпеки суб'єкта господарювання повинна бути комплексною. Вона покликана забезпечити безпеку економічну, науково-технічну, кадрову, інтелектуальну екологічну, інформаційну, фізичну, техногенну, пожежну, зв'язку тощо. Враховуючи перераховане, до складу системи економічної безпеки повинні входити відповідні елементи, органи, сили, засоби. Лише комплексність системи економічної безпеки може забезпечити відповідну надійність безпеки суб'єкта господарювання.

Але основним положенням є дієвість та ефективність економічної безпеки, оскільки унікальність, самостійність та комплексність системи економічної безпеки не дає жодної гарантії, що ця система буде діяти, окрім того, діяти ефективно [4, с. 19-20].

Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає такі дії (заходи), що виконуються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технології та устаткування);
- загальне стратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності організації;
- загальне тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- тактичне планування фінансово-господарської діяльності організації;
- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю організації;
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;
- загальне оцінювання досягнутого рівня економічної безпеки [11].

Висновки.

Першорядним завданням економічної захищеності суб'єкта господарювання передусім є прогнозування та випередження вірогідних небезпек, що спричиняють кризовий стан суб'єкта господарювання, а також своєчасне запровадження стратегії антикризового менеджменту, яка спрямована на мінімізацію прояву кризового стану; зниження зовнішніх і внутрішніх небезпек економічному стану організації, зокрема її матеріальним, фінансовим, кадровим, інформаційним ресурсам. Варто мати на увазі, що першочергова роль у площині економічного убезпечення бізнесу мають первинні економічні, організаційні та правові заходи, котрі формують підґрунтя економічної безпеки. Все це має бути розроблено на основі комплексу заходів організаційного та економіко-правового характеру.

Список літератури

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. – Львів: Арал, 2008. – 384с.
2. . Шульга І.П. Економічна безпека підприємства як економічна категорія // Академічний огляд. - 2010, №2. - С. 37 - 44.
3. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. По-кропивного. - Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2003.— 528 с.,іл.
4. . Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 256 с.

5. Шваб Л. І. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид. — К.: Каравела, 2015. - 568 с.
6. Горлачук В.В., Яненко І.Г. Економіка підприємства: Навчальний посібник. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 344 с.
7. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка підприємства» (для студентів заочної форми навчання за напрямом підготовки 0501 - "Економіка і підприємництво", 0502 – «Менеджмент») Укл. Склярук Н.І., Славута О.І., - Харків: ХНАМГ, 2007. – 122 с.
8. Штамбург Н.В. Складові економічної безпеки підприємства // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2011 р., № 1 (4). - С. 490 - 496.
9. Економіка підприємства: Підручник / За загальною редакцією Й.М. Петровича. - 2-ге вид., виправл. - Львів: «Магнолія 2006», 2007. - 580 с.
10. Экономика предприятия: Учебное пособие / Под общ. Ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. - Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. - 632 с.11
11. Ткаченко А.М., Резніков О.Л. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства // Економічний вісник України.- 2010, №1. - С. 101 - 106.
12. Пожуєва Т.О. Роль стратегічних імперативів для економічної захищеності підприємств Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. № 3 (39), 2016. С. 142-146

References

1. Vasylytsiv T.H. (2008). Ekonomichna bezpeka pidprijemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia. [Economic Security of Ukrainian Entrepreneurship: Strategy and Mechanisms for Strengthening]. Lviv
2. Shulha I.P. (2010) Ekonomichna bezpeka pidprijemstva yak ekonomichna katehoriia [Economic security of an enterprise as an economic category]. Akademichnyi ohliad - Academic review. № 2, pp. 37-44
3. Pokropyvnyi S. F. (2003). Ekonomika pidprijemstva [Economy of enterprise]. Kyiv
4. Ivaniuta T. M., Zaichkovskiy A. O. (2009). Ekonomichna bezpeka pidprijemstva [Economic security of the enterprise]. Kyiv
5. Shvab L. I. (2015). Ekonomika pidprijemstva [Economy of enterprise]. Kyiv
6. Horlachuk V.V., Yanenkova I.H. (2010). Ekonomichna bezpeka pidprijemstva [Economic security of the enterprise]. Mykolayv
7. Skliaruk N.I., Slavuta O.I. (2007). Konspekt lektsii z dystsypliny «Ekonomika pidprijemstva» [Lecture notes in the discipline «Economy of enterprise»]. Kharkiv

8. Shtamburh N.V. (2011) Skladovi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Components of economic security of the enterprise]. Biuletен Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu - Bulletin of the International Nobel Economic Forum. № 1 (4), pp. 490 — 496.
9. Petrovich Y.M. (2007). Ekonomika pidpriemstva [Economy of enterprise]. Lviv
10. Melnyk L.G. (2002). Ekonomika pidpriemstva [Economy of enterprise]. Sumy
11. Tkachenko A.M., Reznikov O.L. (2010). Otsinka rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Assessment of the level of economic security of the enterprise]. Ekonomichni visnyk Ukrainy - Economic Bulletin of Ukraine, №1, pp. 101 — 106
12. Pozhuieva T.O. (2016). Rol stratehichnykh imperatyviv dlia ekonomichnoi zakhyschenosti pidpriemstv [The role of strategic imperatives for economic security of enterprises]. Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii - Bulletin of Donbass State Machine-Building Academy, № 3 (39), pp. 142-146